

WYOM 2011-12 7 52

וְאַהֲבָתָךְ לְרֹעֵר כִּמוֹר ^ט (יט, יח)

רבי לוי יצחק מברדייטשוב ז"ע היה אומר: "ואהבת לרעך כמוך", בדוק את עצמן טוב ובודאי תמצא שיש לך מומים ופגמים לרוב, ואף על פי כן למרות כל זאת אתה אהב את עצמו, וכך יש לך גם את רעך, על אף כל המומים והפגמים שאתה מוצא בו.

איש היו ותנו תירלו ומלה זנתה תצמورو. רלו נסוס נט על מה זתמר
זנתה — לנון רזיס, וכי במש זנתה יז? וכילל' ומלת הצענת ה' זום
זונת צהמור, כמו זתלה, זכור לו זמור לת זום זט מזור מה ותס זט זקדרו. זל'
זעפס'ית, ונקדיס מה פירץ זכ'י, מוך צמירות זט למורה מה ותס זט זקדרו. זט'
זיהר לך הלא חלל לת הצענת, הלא חצמעו לנו. ועל זה כבב טקצט קדמוני, זט'
חוור נז חצינו זיחלן לת הצענת, כרוי הוה מני שוכב מעשה עזח, וממלחין,
חינו מקווים נל' נכזבו ולט' נצחוט לנו, ולמה לנו רצוי זל' נצחוט לנו? זל'
להנה נצחים האה, כמה נפירות רצ' זל' פרחת יתוו, זט' גנ' כחין קוחז'
לכזוב זט ותס סמאות זצחות זט זט' ורכ' זכ'י זל' לת זו הקמיות כלזר
פרחה זו מהנס נוכל ליעגן, דע' מילומת פיקל' חצטן כבב קבל עליו לת הצענת
יעטש היו יותר הנוס זנתה, וכחן עדין עוד נט' קינל' עליו לת הצענת, וצדיותך
האנ' הלאו עדין כט' חול ומוחר נצחים מלחה, והאנ' ננו, כיוון זל' כבב קבל עליו
لت הצענת, זונמנס חטפה זט זום עליו חצינו זיחלן לת הצענת, נזיות זט'נו
עדין פול' חול, ועל כבון זא נג' נזותם התרוס זל' יטמע זו, וט' על פ'
צעלמתה הלא כבב הול' חצינו. וסתטס כי לתה ואלז' חיינ'ס נצגדו. ולפי
הקדומה זו ספר מיזוג זז'ה מ' זנתה, לנון רזיס, בין דיא' צני מני זנתה,
סיני, זנתה עטאה, וחוקפת זט. וגע' חטפה זט' הימה קדעת ותנית זיטשען
לו, כיוון זנס הני' עזח מעסה עטך פול', נט' פירץ רצ' זל', מוך הזרמת
זט' למורה זט ותס, לטור לך, זט' מהר לו חצינו, חלל לת הצענת, סיינו, שטופה
שלל' יטמע לו זלהטה והו זיינ'ס נצגדו; מצל' כפרחת יתרו זל' בתע' זס רה'
זום הצענת, זט' נט' מירוי כלל' נצחופה זט, וממלחין, זט' מהר לו חצינו, קובל' זט'
لت הצענת, חינו מיזוג זצחוט עטך, ותנו מקווים נכזבו נצחוט זקלו, על זה חינו
רציך רצוי זלהטה זט' כפיר מה זכתות זקלו, לת זנתה זט' חמורי זט' ומקודם
ועל פ' סקדמה זלהט מיזוג זצחוט זל', מזוס זל'נו עזח מעסה עטך, וצגן' סיטען
תירלהו. ופירץ רצ' זל' (וכן הילל' גנמרה יטמות זט' זט'). יכול יטל' נט' נזין זיינ'
המקודם זותם זט, ת'ל', לת זנתה זט' חמורי זט' חמורי זט' חמורי זט'
התק, פה לימוד זס כבב נדרך צפרחת ויקכל', כמה נסמק זו' זט' חמורת זט' חמורי זט'

הנולמת המכזקן? לומר נך, שלינו זומת לסת הצעת. ועל פי פ"ל נימל, לח' מסתס פום חמייל ווקט ענומותך צנ' צעת נך ימלל זצוויל מלמכת המכזקן, ניגל צוטספם צעת וווער, מפמי זאס נך כתגע רך צעת, لكن חור ולומר כהו' לסת צעתותני צהוורן, צא נבען דיס, וכגדוד זהה, דהפיilo תוספטע צעת גס כן, לפטור צענין זיט פמקדש, וככל נכוון זס' 7.

גדול כת מזות כבוד אב ואם, והיא מצוחה בחונגה כותבת, והבריות רואים לעין כי יש בשכלה פירות בעולם הזה, או בשלווה והצלחה שיטיסף לו החשיה בכל מעשיין או באריכות ימים והוא השבר הקבוע במאזות הזאת. והגאון רב סעדיה ז"ל נתן טעם בדבר²⁵ למה שקבעה תורה במצוות כבוד שכר אריכות ימים, ואמר: כי מפני שלפעמים עתידיין שיחיו האבות עם הבנים זמן ארוך, והאבות הם למשא כבד על הבנים והכבד יכבד עליהם לכך קבע שכר המזוחה הזאת: למען יאריכו ימיך²⁶, קלומר عليك ללבdom ותחיה עמכם, ואם أولי חצטער על חייהם, דע שעיל חייך אתה מצעער, כד פריש הרב הגרון ז"ל.

ואחר כך אמר (שמות שם, יא): "כבד את אביך ואת אםך". לפי שהוא מן הידוע שאין המלך שבסנה המדרינה נגלה בכל יום לאנשי המדרינה היה, וואם יזכיר אנשי הדור ההוא שראו בית המלך אל המדרינה, את קבלת על מלכותו ושהמלך בנה המדרינה ושהוחזאים מעבודות לתרומות, הנה הבאים אחריהם שלא הרגישו בעבודות כלל ולא ראו בניסת המלך במדרינה, יבוואו למזר ולוחש שהמדרינה היה שלחם תמיד ושאין להם מושל עלייהם. ואין דרך לנצח מפע השיטות הזה אלא בהיותם נכנים אל האבות ומתקלים המוסר מונם, כי הם יודיעו את בנייהם איך היו עבדים, ושאידן אחד הוציאם לחרות והוא שבסנה המדרינה והשכין אותם בתוכה. וזה היה מברך כמי שלא חטא בחטאת ממלכת מלך מעל המדרינה

והטובה שעשה עמהם שהוציאים מעברות לחירות, שכינעו הבנים בכל דור ודור אל האבות ויקבלו ודברי מוסרם עליהם. ובכבוד זה בא הרובור החמישי שהוא: "כבד את אביך ואת אמך" - להנחייר על הקבלה, רוץחה לו מד: שימשך האדם לקבלה האבות, שזה עקר כולל לכל הדורות שלא יציר מיציאותם אם לא יהיה האדם נשמע לקבלה האבות ותיכמי הדעת. ואולם לא מבניינו אותו בעקרים ולא בשרשיהם להיותו מזגה פרטיה, אם מן האבות: "כבד את אביך ואת אמך", ואם מן החקמים (דברים יז, יא): "לא תסור מני-הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

כבר זה מזכיר ולה מלהן כלהי ר' יוחנן פירש זעיר נטה, נט כהן יס נטהו געס נמי חייעת לאו, ויל' כי צלעתם כיior ה' וו' פ' מיל' צנעה וו' פ' ליהו' פ' כ' קב' מל' מיל' צוונת בז' להבגויין על בוגרנו הווע שאליכ'לומו וו' סקונטו וו' וליכ'טונו, וו' ז' כי ציד ה' וו' פ' הילל' יונדרה מה' עניין, מנג'ן מל'וה לאכזד ה' וו' בס' ה' ד' האכזדו עמו מענטטמו וו' ז' עמל'ת לנדס כי אין ל'ס', וו' ככסל'תו טילל' נט' עמל'ת פ'יטור ה' לחכ'ל'ין ען וו' ה' ז' תאמ'נעם עריכ'ל'יט נט'ג'ס וו'ט'ל'ס' ז'ג'ס' גדר'נו ג'ומ'ס כפל'ך' ז'ג'ל'ן-ה'ק' נט' צונ'ת, ז'ג'ן יונדר' נט' חנומ'וי חמ'ר ה'פ' ה'ס' ח'ט' נט'ג'ה מס' וו'ז'י' כי ציד ה' מה' ז'יך' וו'ה' מל'ה' ל'ז' כה'ר כט'ל' פ' וו'ק'ז'יק נ'ך וו'ל' פ'ז'ק' נ'ך פ'נ'ל'ה פ'ט'ל' מאס' כ' פ' ז'ג'ן, כל'ד' ל'ז' כה'ר כט'ל' פ' וו'ק'ז'יק נ'ך וו'ל' פ'ז'ק' נ'ך פ'נ'ל'ה פ'ט'ל' מאס' כ' פ'

۷۸ (۱) میرزا علی خان

הזמן ותאותתו, ובזה כל בן"א עלולים להכשל. אבל מי שהרגיל
עצמו לדין תח' לkn' חובה, והוא יlk' מדרח' אל דחי, לעבור בשאט
בנפש על דברי תורה אשר רך מפי חז"ל אנו חיים בהם גם בלא
הסתערות כח תאوة. ע"כ גם בשעה שלום על ישראל, וכל
דורו מה יראי ד' וחושבי שמוא', הוא יוליכו ד' את פועליו
האון. ועי' מוג' בספ"ד לשישי מזוזה.

בדר. כל המספר אחר מטען של ת"ח נופל בಗיהנוםכו'. אולם בשעה ששלים על ישראל יוליכם ד' את פועלם האון. המצוות של "בצדך השפטות"¹ שמחייבת לדון את כל האדם לכ"ען כ"א לפיו ערכו, היא יסוד תורת המוסר והיראה המביאה לשלימות. ע"כ בהיות האדם דין ת"ח לכ"ען, הוא דין את דבריהם לכ"ג. ובהתוותם תמהותם לפי ההשקפה, מוצא בהם טעם לשפּע בעומק הרעיון, ומתחזק בדרך הטובה, כי יהיו דברים קודש שייצאו מחכמי אמרת נר לרגלו. והמבוזה רכובתו בנו הרומב² שמשרה הוו מהדברים המعقדים את התשובה מפני שלא יהיה לו מימי ללימוד. והנה המתה את ת"ח לכ' חוכמה לא ישאר לו מעמד מוטרי, וعود יהיז דבריהם הקדושים לו לרווחן, כי פושעים יכשלו בס". ואפשר בכל דור אפשר שמודגמו סכנות פורעוות מצד המוסר והיראה. מצד מאכ

17x, (8)

(ז') לא תשנא את אחיך בלבבך. **בעבור**^{*} שדרך השונאים לכסות את שנותם **בלבם** כמו אמר בשפטיו ינכר שונא^{۹۵}, הוכיר הכתוב בהווה, ואמר הוכיח תוכיה את עמייתך, מצוה אמרת למלמדת תוכחת^{۹۶} מוסר. ולא תשא עליו חטא, שיהיה عليك אשם כאשר יחתה ולא הוכחית אותו. וזהו יטה לשון אונקלוס שאמר ולא תקבל על דיליה חובה, שלא תקבל אתה עונש בחטא שלג, ואחרי כן צוח שתהוב אותו. והנה השונה את רעהו עובר בלאו, והוואב לו מקיים עשה. והגnnen בעניין^{*} כי הוכחה תוכית, כמו והוכחה אברחות את איכימלך^{۹۷}, ויאמר הכתוב אל תשנא את אחיך בלבבך בעשותו לך שלא כרצונו, אבל תוכיתנו מדוע בכח עשית עמבי ולא תשא עליו חטא לכיסות שאתה בלבד * ולא תגיד לה, כי בהוכיחך אויתו יתנצל לך, או ישוב ויתודה על חטאך ותכפר לך. ואחרי כן יזהיר שלא תנוקות ממנה ולא תטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכן שלא ישנא אותך, אבל יזכור החטא בלבבו ולפיכך יזהירנו שימחה פשע אחיך וחטאך מלכון. ואחרי כן יצוח שיאחיב לך במוותו :

לכלם כהן, וטומין ג"כ נסורתם סתומה, ומום מוכחת מוקד טסוח סענימה גום כפמולן גוד
וניכם כספמול ונטבאל לו זלציגיס פסול על לך נ' וועג, כמו ווועיגים הילסס ל' מזינעל' (לטימט
'), טסחמי נונגוז הילס ל' וועג נטה צמץ עמייז נגוז זמל' סמייז (טולגעטעלגעט פולגנטעלען).
וון כלע' סופם מוכחים ל' טסחמייד מומו נאגד עניין; ומום נאגד שמעין טאגנומיילטנו גענלי סטולס
כלמי צאנומטה ל' טענומה נוואר פוכעל' ל' עמייך. צאנטם ל' מועל' שען סטומוכם, קסטען גוש
פער' ציטרא סטומוכם עונג לנעם דצ'י סטומוכם, ונעל' חאָר' סופם מוכחים גענמייך טאַיס אַכלעט טאַיס
לכדי' כטומיך מועליס נוכם אַטומוכם ערפ' טאַיס ל'ויל' יומל' נוואר טאַיס סטומוכם גענמייך מענין
טס' מוכחים טאַטומוס צו סענימה כטומיכם ל' דצ'יו נcum סטוקל' ג'ט' סטומכת טאַטומען נcum
כמו צמאל' מועליס נרטען מומו (ויל' ט'). סוכם נטמא יילחן (טס'), נעל' היל' צ'ט' סוכם נ' (טס'
ט'). ווועיכים נצען ויעזין דעם (טס' ט'). ווועיכים נ'ו אַטעל' עס ל'מ' צ'קמאט, ווועיכ' צלע' יומל'
ויספצל' נוואר סוכם מוכחים גענמייך. היל' מוכתייעו סקלוותה ל'יטווטה היל' פונטס סענימילטנו געל' עניין
וועפער' געטלס, מונד' מכוקען גענמיעל' געט' כוונה לטלטועה וכונגה. זה כטנטהטל' ל'יטווטה היל' מהיען
עליך פאנגען, רונז' צמלהה למ' טול' גזען צונען צונען לא' זולמײַן. געל' געט' גענלי צילען ספֿלט, קלען
כבל' צ'ול' דען' טאטעל' קעטלו, עד צאנטמא ל' מיזען כהה מזימת סל' סוח' פערל' רע' מגונא, כי' גז'ה

סמלוקן נגיד'יך הומו זג'וס טאטלן קולס פְּכָדֵל נְהָעַ גְּנוּמוֹ, ונגיד'ין פְּנִי סְמָמָכוֹם, גַּס לְלִי נְטִיגַּן לְהַמְּכוֹקָךְ כִּי נְגִילָּנוּ זָס סְלֻוּמָן זְמִינָמָה סְלִגְוָן לְהַמְּנוּלָל צְעִזָּעָן קְבָּרָן לְסְתִּיבָּן מְוּלָּקָה מְגִין עַיִּין.

ככם צענין, ויתתק מעו מעין לענן צויכות סכלי עד תיימצע לתוכם גנות טענן מפלני צואלט
כגדת פמוכית וכמוסה הטע מטה עליים כבוגלה ענן. טה זה טופן יתג כמושים מזקאו צלי^ט
ספוק, כי ע"ז צעל הלי צמיהות ונינוק פגס כוּן משליל נחכוי בלבצת עין כל' נסמייך צלצ^ט
ולין פזפה ננקת עניי פחהוס עד ציפיה מונך לאנטקף עט' פכנגו, תפנו בנערו צעלט מה^ט
צימלט מוכית לה ענייך (ט' גנעל צענעלן), דשנו ציעיס כוּן מוענד חמוכמן, וכל' צמפה^ט
טומךן ווענעלט דו'. כ"ה סימטום כוּן יס' קמלץ וטמפל וטפה מטא טען קבל, זכער' (ס"ז ד)
טוכם. לי הילו כל גע' דיכטוף נט' יעה ני' וויל יוכס נט' לה פט' צטמל, היל' יטל קע' מאלה דינטמע^ט
צמליין למפלין זגנו הילון מלין יכל מעלן לענד בטוה מונד כוּן קר' וויל' נט' יקלק קי'^ט סבוח
טוזד לענדיל וכו' מל' יעה סמס וויל' וויל' יטס עלי' קויז, דקצ'א ספ' על' יקרל דבר נט' פט'

"הובח תוכיה את עמייתך" (יט, זז)

הקשה ר' יישרל מסלנטן צ"ל הרי כל אותן וგמיין שבתורה באים לרבות, מה
א"כ בא לרבות "את" עמיתך?

הנוסף בוגר פיברים "אמ'" אחיד בא לרבות את עצמן... קשוט את עצמן

הנתקה בזיהויו עם ארכיאים (טינדרזיו יט.).

יש בנותן טעם להביא את משלו של ה'בן איש חי', مثل למה הדבר דומה:
ג' גב מפוזרס גור עליו המלך עונש מוות, בתליה על העצם. אמר הגנב, הריני מקבל
על עצמי את פסק דיןנו של המלך, אך יודע אני חכמה אחת נפלאה, שאיש זולתי
אינו יודע. ואם אמות, תמות עמי חכמתי. על כן מבקש אני ללמדך מלך, כדי
שתשאר החכמה בעולם ולא תאבד. לשאלת המלך מהי אותה חכמה, השיב הגנב:
יודע אני כיצד לשוטל גרעין בקרקע, לאחר הכנה מסויימת, וכעבור חצי שעה יגדל
זרען צילוי להפצתה. ושישא פירות למכביר!

התפלאו המלך ושריו, ויצאו עם הגנב אל הגן. הביאו לו תפוח, ל��חו – והוציא את חרצניו, והורה להביא לפניו כלי מלא מים וסמננים שנكب בשםם. כשהובאו המים, עירב בהם את הסמנים והניח בתוכם את הגרעינים. כעבור חצי שעה אמר: בעת הגרעינים מוכנים לזרעה, ויש לשימים בקרקע, ובתוך חצי שעה יצמח כאן עצ עבותה. אך תנאי אחד צריך – שהאדם אשר יתחब את הגרעין בקרקע יהין ידיו נקיות מכל גנבה וגזל. אני איני יכול לשוטלו, כי הררי גנבותי בח'י.

הנוגה אל המשנה למלך ואמר לו: מכובד אתה לתחוב את הגערין בקרקען!

אמר המשנה למלך : לא אסתיר מכם, כי בהיותי נער הימי חולק בשליחות אביו לקניות, והייתי אומר לו, שהדברים עלוי יותר מכפי שעלו באמת, והעוזר עלי לחקתי לעצמי. אמנם צער הימי לימים, אך חושוני שהסוגלה לא תפעל – שחריידי אין נקיות למגורי.

פנה הגנב לשר האוצר: בבקשתה הנך מכובד לתחזב את הגרעין בקרקע. ענה
השר ואמר: אני מזונה על האוצרות וכל חשבונות הממלכה בידי, ושגיאות מי
יבינו יתכו וטיעתי בחשבונו וחביבתי את אוצר המלך אשר לא כדת.

אלה פנה הגנב למלך ואמר: כבוז המליך בכבוד, הווא לא אתה לתחוב את הגראין
לקרכען!

הшиб המלך: עתה נזכרתי, שהייתי ילד קטן, ראיתי אצל אבי המלך מחרוזת מרגליות יקרה, חמדתי אותה ונטלה, لكن גם ידי אין נקיות. יביאו אדם אחר!

או טפח הגנב על ראשו, נפל לרגלי המלך, ואמר: אדוני המלך! שר האוצר שלך הודה כי ידיו אינן נקיות, והמשנה מלך אמר שגנב מאביו, ואף אתה, אדוני המלך, אמרת שגנבת מאביך. אם כן, למה זה תחרוץ את משפטיו למיטה על אשר גנבתני מפאת העניות שלחצאה אותך, ושלחתי את ידי למלא את נשפי הרעבה! ויבוש המלך ייבנו כי עשה הגנב כל זאת בחכמה, וייחון אותו וישלחו לחפשי.

"הוכח תוכיה את עמיתק" – לרבות את עצם.

יח) לא תקום ולא תתוור את בני עמק. לא אמר עמיתק לפיה שהנקימה והנטירה תכוונה רעה בגוף האדם ואין מן הראוי לבקש נקמה על שם אדם שהוא מבני עמק אם טוב ואם רע, לפי שמסתHEMA הנקמה היא על מה שעשה לך בגוףך או במונך והדברים ההם אינן ספוגין וחשובים כל כך שיהיו ראויין לךם עליהם. אמנם מותר לעשות נקמה בגיןם כי מהה מסתHEMA רוויזים להעבירך מעל מצות ה' ולהדיחך מעל ה' אללה וזה דבר חשוב וספוגן וראוי לבקש נקמה ע"ז, כי היא נקראת נקמת ה', אך נאמר כאן את בני עמק למעט הגוים שאינן מבני עמק שנאמר (ההלים קמטו). לעשות נקמה בגיןם כי נקמת ה' היא. ועל זה ארוזיל (ברכות לג) גדולה נקמה שנתנה בין ב' שמות שנאמר אל נקמת ה' (שם צ"א). הווו באצבע שתחילה הנקמה וטופה לא תהיה כי אם לשם ה' דהינו בזמן שיבקש איזו אדם להדיחך מעל מצות ה' כי גודול המכחטי את האדם יותר מן ההרוגו, כמו שפירושי על פסוק לא תתעב מצרי (וברים בג"ה) ורודל אמרו שכ"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח (יומא ככ): וזה לכבוד תורה ה' אשר בקרבו.

אבל על כל המאורעות שבגופות, לא ריצה ה' שיבקש האדם נקמה עליהם. משל למה"ז לthinוק המשחק וועשה מעשה נעורת באיבו בנין או אייזו ד"א ובא אייזו אדם וקלקל כל מעשיו אשר בנה ואשר נתע הילד והילד צועק לפני אביו צעקה גדולה ומרה על זה ואילו היה אביו משגיח בו וועשה רצונו היה הורג לוה adam, אמנם אביו אינו משגיח בקளו כלל כי אף אם הקטן כפי מייעוט שכלו הוא חושב שהוא הגדייל לעשות לו רעה גדולה, מ"מ האב רואה בשכלו שאין הדבר בן ושכל מעשה הוין הכלבים מעשה תעתוועים ואין כדי שבכבודם יהיה לוזה כאובי ומתקם כי כפי האמת לא עשה לו זה כלום. בר הוא הענין בין אבינו שבשים לבוואי אשר לפיעוט השגחותם במושכלותם חושבים כי כל עניין העה"ז יש בהם צד מעלה ושלימות והנווגע בכבודם או בגופם או במונם נראה להם כי הגדל לעשות עמהם רעה וצועקים לאביהם שבשים שניקם נקמתם, אבל לפעמים אין הקב"ה משגיח בקרול וצוקתם כשאין ברעה זו חערובות דבר הנוגע בנשנתו של אדם כי בעניין השיית כל הענינים אשר בני אדם מסగלים בהם בעה"ז זומין ממש לצחוק וצוחק אשר עשה לך הילד שהזכירנו, על כן אין הקב"ה משגיח בהם זולת בזמן שע"י מאורעות שבגופות יגיע לו ביטול תורה ומוצה או הנקמה נקמת ה'.

ועל דבר זה מיסוד המזמור, המתחילה אל נקמת ה' וגוי (תהלים צ"א) המקדים לומר שאין לבקש נקמה כ"א בדבר שהוא נקמת ה' כאמור, אה"כ אמר עד מהתי ורשעים ה' וגוי עד ה' יודע משבות אדם כי מהה הבל. וביאור הדבר הוא שבא להשkeit תלונות האומרים עוז ה' את הארץ וגוזרים אומר שודאי לא יראה יה ולא יבין בכל מעשה השפליים כי איךיה יכול וראה באבון מלדרחו עניים ומרוכבים אלמנה גור ויתום ולא יקח נקמה מן עושי הרעה אין זה כ"א מצד שאין השגתו ית' בשפליים. ע"א כמתרץ לומר שאין הדבר בן אלא לפי שה' יודע משבות האדם כי מהה הבל,

כמשל החינוך המשחק ע"ב אין הקב"ה מקפיד עליהם בכל זמן. וע"ז מיסוד כל המזמור האומר עד מהתי רשעים ה' וגוי אחר שאמיר אל נקמות ה' קרא תגר על האומרים לא יראה יה וגוי זה עטן ה' ידיכאו ונהלתק יענו ויאמרו לא יראה יה וגוי דאל"כ למה לא ינקום ממנו, ע"ז השיב ואמר בגין בוניגים בעם וגוי הינזר עין הלא יביט וגוי ואית אחר ששמע ומביט למה לא ינקום ממנה שהריא אל נקמות ה' ע"ז אמר כמתרץ ה' יודע משבות אדם כי מהה הבל, כ"א המאורעות שבגופות בעניינו דבר גדול הנה בעניין ה' מוסר הכלים מהה (ווטה יה) כמשל החינוך המשחק, ואית עכ"פ למה יראה ה' عمل וכעס שרשע מכתר את הצדק ע"ז אמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומחרותך תלמדנו, כי את אשר חפץ ה' בו אותו יוכיח ביסורין אך שלא יהיה בהם ביטול תורה כמו שלמדו רודל מן פסוק ומהחרותך תלמדנו (ברכות ה) לפי שם היה בהם ביטול תורה היה הקב"ה מתנקם מן המסבירים בטוליה. אך נאמר לא תקוט וגוי כי כל עניין העה"ז אין השובים לפני הש"ית ודומה כאילו לא עשה לו

בלום ע"כ אין נכוון לבקש נקמה משום אדם שהוא מעמיין.

לא תקם ולא תטֵר (ו"ט י"ח)

בתלמוד יומא (כ"ג א') אמרו, כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. כלומר, אין ראי לישא עליו תואר שם תלמיד חכם.

מאמר קצר ופליהה ארוכחה: כי הימכח שתחזזה התורה על ת"ח לאחוו במדה מגונה מנקמה בכלל, עוד ברוח ארובי נחשת, בעוד אשר גם על סתם אדם נאמר לא תקם ולא תטֵר, ואפילו לא עם ערך מדת הארש של נחש, וידוע, שהתח"ח צריך להיות למופת לרבים, שילמדו ממנו לדבוק בטוב ולמנוע מרע, וכבר חכמים הגידו, שמדת ת"ח, שייהי עניינו ודבוריו בנהחת עם הבירות (יומא פ"ז א'). והנה אין קץ לפלא.

אבל אחרי התבוננות דרושה נראה לי, שהקבץ וה마다 שקבעו חז"ל – בנהחש, הוא לא רק שלא כנו להגדיל את ערך מדת הנקמתה, אך גם להקטין להחליש את רגש הנקמה עד כלותה כולה, ולא יהיה ניכר רישומה.

והבואר הוא עפ"י מה שאמרו במש. ע"ז (ל' ב') מطبع הנחש, אבל כמה שמדובר קלש (נחלת) הראשון עד שבזקנותו ומלאתה, כליה ו עבר האור נולן עד שאין זכר לו.

וזו היא הכוונה כאמור זה, שיחזיק הת"ח במדות הנקמה ונטריה בערך שמתזיך הנחש את ארಥ, והינו אשר מזמן לזמן, כל מה שילר הלהת בחיים יתרפא ויחלש רגש הנקמה ונטריה עד שכילה כולה, באין שיר כלל, וכל ת"ח שאינו גוזג כה אך מחויקו בלבו ואינו משוחל להעיברו ממנו, איןו שווה לישא עליו שם הכבוד והצניע "תלמיד חכם..."

ובתו"ת הוספנו בזה, כי עפ"י שאין ראוי לת"ח לאחוו במדה זו, אך

במקומות שנוגע לכבוד התורה אין ראוי לו לעbor כלו על מדה זו בעקרות,

יען כי אם כן יש בזה משות חלול לכבוד התורה, שייהי נראה כמו שאין שווה להקפיד על כבודה, וכמ"ש במורק (ט"ז א') שאין רשאי לת"ח למחול על צערו ובוינו (וכן מדייק הריב"ש בתשובה סימן ר"כ בשם הראב"ז), אלא צריך שייהי הכל במדה ובמשקל, ולא יכוון לכבודו הפרטוי, כי אם לכבוד התורה.

ועל דרך זו שbarang המאמר כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש, שזמן ייחלש ויתרפא רגש הנקמה ונטריה עד שיעבור כלו – על דרך זו פרשתי הפטוק בקהלת (ו' ט') כי כעס בחיק כסילים ינות, ובחשפה ראשונה קשה מאד, אך אפשר להחליט כלל גובל ובבגע על כל בני האדם הכווצים שהם כסילים. והלא מצינו מدت הкусם באנשים גדולים, צדיקים וחכמים.

ומל' לנו גודל ממש רבינה,ומי מעוטר במדות חכמים וצדוקים יותר ממנה, ובכל זאת מצינו בו הרבבה פעמים מדת הкусם, כמו שאמר ויקצוף משה (פרשה בשלה, ט"ז כ', פרשה שמיני י' ט"ז ופרשנה מוטות לא"ז י"ד), ודוד המלך אמר עשה מכעס עני (תהלים, לא"א י'), ובמלכים ב' (י"ג י"ט) כתיב ויקצוף עליו איש האלוהים, והרבבה כהנה.

ויתדר מזה מצינו מדה זו ככivable בהקב"ה עצמו, וכמ"כ בפ' בהעלתן (י"ב ט') ויתחר אף ה' בם, ובפ' קרח (י"ז י"א) יבא הקצף מלפני ה' , ובפ' האזינו (ל"ב כ"א) העסוני בהבליהם, ועוד בכ"מ, ואיך זה יzuור ויתכן הכלל או ההחלטה לקרוא את הכווץ בשם "כסיל".

וזולת זה הנגה הכתוב אומר כי ברוב חכמה רב כעס (קהלת, אי י"ח), הרי דיחס קרוב ממעת לחכמה.

אך הבואר הוא, כי באמת מדת הкусם טבעית היא, ואיש לא ינקח ממנה אך ההבדל בין כעס החכם ובין כעס הכסיל הוא, כי החכם, לאחר שרוגש וкусם, הוא משותל בעצמו להשקייט, להחליש ולהעיבר כעס, וכח לאט לאט ישקיט ויסקיט עד כי יעbor וישתקע כלו.

אבל הכסיל שכועס – לא רק שאינו משותל להחלישו ולהעיברו ממנה, אך עוד שומרו ונוטן לו מנוח אצלו במנוחה, כהמנוחה בחיק.

ואל זה מכיוון הפטוק באמורו, כי כעס בחיק כסילים ינות, כלומר.

אצל הכסיל ימצא הкусם מנוח לאורך ימים, כי יחויק בנו ולא ירפנו. ועפ"י זה אפשר עוד לפרש כונת הכתוב במשל (כ"ז ג') כובד ابن וגטול (ומשא) החול וכעס אויל כבד משניהם, וכונת הדמיון הוא, כי אף אם כבדים הם האבן והחול, בכל זאת אפשר להסייעם ממקומם. אבל כעס אויל מפנוי כי איןו מזין אותו ממקוםו, שמצויא לו מנוח אצלו הוא נראה ככבוד משניהם, מאבן ומחול.

(14)

ו, ב', ג' כ' –

16

ט

ט

ט

ט

ט

ט

ט

(3)

כתב בספר החינוך (מצווה רמא): נצטוינו לאחוב כל אחד מישראל אהבת נפש. כלומר, שנחמול על ישראל ועל ממוני, כמו שאדם חומל על עצמו וממוני שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". למדנו מכאן שאהבת ישראל צריכה להיות אצל האדם אהבת נפש, ובכך שאהבה צריכה להתבטאות במעשים, דהיינו שלא די לאחוב בלבד, אלא להעניק לרעהו די מהסרו אשר יחס לו, בשם שושחה הוא שהשם יתברך י מלא חסוננו.

הגאון רבי שלום מרכyi שבדרון זצ"ל, סיפר: בדיי היה עובדא לפני עשרה שנים, ישתי בבייתי והנה נכנסת אשתי ע"ה בבחלה, ומספרת לי כי ילד בשם מאירקה נפל במעלה הבית והוא שותה דם, קמתי תיקף מקומי ומירוחתי החוצה, ומיד נטלתי את הילד על ידי, ואשתי לקחה פיטת כד ספוגה במים והניחה על המkiem, וכן אנו רצימם למרפאה שהיתה בשערינו חсад. והנה אנו יודדים בירידה במחירות, ומלהמתה עולה בוגדנו הסבאתה של הילד, והוא הייתה אשא ידועה ומפורסמת בצדוקה, טובת לב מאד וכו', וראתה אותנו מודתק רצים הילד על הידיים, חשבה כי בודאי זה ילד שלנו, והיא שהיתה אשא טובת לב מאד כאמור, מירה להנחנו עוד מרחוק, ואמרה בניחותא: ר' שלום, זה לא נורא, ה' יעוז... וANI חושב בלבבי, הלא תיכף היא תורה כי מדובר בנכד שלה, או אז נראה אם זה אכן לא נורא... וכן אנחנו מתקדמים למטה והוא עולה בוגדנו יותר, וכשהתקרבנו יותר כבר הסתפקה במי המדבר, אבל עדין אמרה בלחש וזה לא נורא, וזה לא נורא ה' יעוז... והנה אין שהגענו קרוב אליה, וראתה שזה מאירקה הנכד שלה, החלה לזעוק בזעקות: "מאירקה... שלוי, מאירקה... שלוי, גיוואלד" (הצילו) !!! וצעקה כל פלן עד שככל השכנות יצאו לראות מה פשר הצעקות, ותיכף מיהרו לנחים אותה, זה לא נורא... ה' יעוז... למדתי, שכאשר זה מאירקה שלוי צעקות "גיוואלד" ! וכשהוא לא מאירקה שלוי, זה לא נורא...

הרוב שבדרון המשיך וסיפר בהקשר לעניין הנ"ל: לפני עשרה שנים בזמן קום המדינה, כשהחלו לחולל שבת בפרהסיא, באו היראים החודדים לדבר ה' למחרות ברוחב יפו בירושלים, ושוטרים ירו באקדחיםם באוויר כנגד המפגינים בשעה שאמרתי שיעור בשעריו חсад, באתי נחרד قولוי, ודיברתי בויה לפני שומעי השיעור בכל החופיות כמו בון, היתכן כי יהודים יחללו כן את השבת? וכו' וכו', ענו לי אז שני אנשים מן השומעים, היה טוב. כבוד הרוב, הם עוד יחוzu בתשובה... ומה לדכuous כל כן... והנה לאחר כמה חודשים, באמצע השיעור, שמעתי את שניהם מתחשים אחד לחבירו, כמה רעה המדינה שלוקחים על כל דבר מיסים, (שאו) התחללו לגבות מס על כל דבר...) וכן הם יושבים ורוטנים על המזב ועל כסם עד כדי קללות... ותיכף פניתי אליהם ושאלתי, הלא לפני כמה שבועות שהיה חילול שבת, ואני צעקי וכו', עניתם היה טוב וכעת הינכם נזוקים כל כן, וכי מה קרה? היה טוב... אלא שיזהה טוב... עד שmag' לענייני ה"ביס"... המפתח והמן! ומכאן איפוא שחילול השבת אינו מסחרכם! אן כל אחד מהמאירקה שלו...

36